

I. M. GUBKIN

MUISTELMIA VLADIMIR ILJITS LENINISTÄ

Huhtikuun lopulla 1918 palasin Venäjälle Amerikasta, jonne minut oli lähettänyt Väliaikainen hallitus tutustumaan Amerikan naftateollisuuteen. Moskovassa minut otettiin vastaan sydämellisesti. Kohta syvennyin kokonaan neuvostotyöhön, jota tein hyvin monella alalla. Pysähdyn tässä vain niihin, joissa jouduin kosketuksiin Vladimir Iljitš Leninin kanssa pyytäen joskus häneltä apua ja kannatusta. Kaikki muistelmani tästä harvinaisesta henkilöstä, joka on pannut alulle uuden historiallisen aikakauden, ryhmittyvät pääasiassa puhtaasti käytännöllisiin asioihin liittyen: a) naftateollisuuteen, b) polttoliuskeen ja sapropeelin tuotantoon ja c) Kurskin magneettisen anomaalia-alueen tutkimuksiin.

Heti paluuni jälkeen sain G. I. Lomovilta pitkän esittelykirjelmän, jonka oli allekirjoittanut kansalainen Solovjov. Hän palveli, ellen väärin muista, kirjanpitäjänä eräässä Moskovan Neuvoston toimistossa. Kirjelmä koski Uhtan vuoriöljyä. Tämän kirjelmän alkuperäiskappaleen perusteella, jonka annoin Leninin kuoleman jälkeen Marxin—Engelsin—Leninin instituuttiin, voidaan päätellä, että Vladimir Iljitš oli sen tarkoin tutkinut. Siinä on paljon Leninin merkintöjä ja tov. Lomoville osoitettu ehdotus antaa kirjelmä jonkun asiantuntijan luettavaksi, joka antaisi siitä lausuntonsa. Uhtaa koskevassa kirjelmässä tiedotettiin todellakin joukko erittäin tärkeitä asioita, jotka täydellisesti ansaitsivat huomiota. Ennen vallankumousta Uhta oli kiinnostanut niin tsaarin hallitusta kuin myös sellaisia naftateollisuuden kapitalisteja kuin Nobel. Ennen vallankumousta siellä oli suoritettu geologisia tutkimuksia ja poraustöitä. Siitä huolimatta oli vielä paljon ratkaisematta jääneitä kysymyksiä. Sen vuoksi ehdotin Päänaftakomitean kollegiolle, jonka jäsenenä siihen aikaan olin, että Uhtaan lähetettäisiin tutkimusretkikunta. Se

järjestettiin ja lähetettiin Uhtaan. Siellä se suoritti suurta kiinnostavaa työtä ja palasi tuoden mukanaan arvokkaita tuloksia.

V. I. Leninin kiinnostus Uhtaan ei heikennyt. Kun Pohjola vapautettiin interventiestä, Neuvostohallitus lähetti G. I. Lomovin Arkangeliin. Maaliskuun 9 p:nä 1920 Vladimir Iljitš lähetti hänelle seuraavansisältöisen sähkeen: „Koettakaa löytää tai antaa jonkun tehtäväksi löytää Uhta-joen naftaesintymiä koskevat painetut asiakirjat ja selostukset pohjoisseudun tutkimusseuran museosta ja valtakunnan omaisuuksien hallinnosta. Lenin”¹.

Myöhemmin, muutamien vuosien kuluttua, nimenomaan ensimmäisen viisivuotiskauden alussa, Uhtan vuoriöljystä tuli taas huomion keskiö. Me olemme kiittolisuuden velassa Iljitšin tarkkaavaiselle katseelle, hänen aloitteellisuudelleen ja huomaavaisuudelleen siitä, että tämä kaukainen seutu ei joutunut unohtuksiin ja että siellä alkoi vilkas työntäyteinen elämä. Hän löysi aikaa tutkiakseen huolellisesti kansalaisen Solovjovin kirjelmän ja kiinnittääkseen meidänkin huomiomme Uhtaan, eikä hän sittemminkään unohtanut Uhtaa, mistä on todisteena ylläesittämämme sähkösanoma tov. Lomoville.

Vladimir Iljitš suhtautui erikoisen huomaavaisesti kaikkeen, mikä hiukankin oli yhteydessä vuoriöljyyn. En rohkene ottaa itselleni ylivoimaista tehtävää ja ryhtyä selvittämään koko sitä valtavaa merkitystä, mikä on ollut Leninin herkeämättömällä työllä ja avustuksella neuvostolaisen naftateollisuuden jälleerakentamisessa ja kehittämisessä kaikkine siihen liittyvine vaikeuksineen. Sitä varten pitäisi kirjoittaa kokonainen kirja ja käsitellä hyvin laajaa aineistoa. Pysähdyn vain muutamaiin seikkoihin, jotka ovat kirkkaimpina säilyneet muistissani.

Vuoden 1918 kevään ja kesän Lenin omisti kansallistetun naftateollisuuden järjestämiseen uusille perusteille, yhteydenpitoon naftatuotantoseutujen kanssa ja erilaisten vuoriöljytuotteiden kuljettamisen järjestelyyn sisämaahan Bakusta ja Groznyista. Tähän asiaan hän suhtautui hyvin harkitsevaisesti ja varovaisesti. Hän pyrki hyväksikäyttämään eilisten isäntien ja heidän palvelijoihensa teknillistä ja taloudellista kokemusta.

Kun järjestettiin Päänafatakomitea, muodostettiin sen yhteyteen Asiantuntijain byroo, johon kuuluivat kaikkien suurimpien naftatoiminimien edustajat. Tuossa Byroossa käytiin toiminimien kesken vimmittua sanasotaa vaikutusvallasta ja rooleista Päänafatakomiteassa, sillä naftaporhot olivat varmoja, että „bolševistinen rutto” menee kohta ohi ja siksi oli tärkeintä, ettei naftakentillä eikä keskustassa sekoitettaisi ja saatettaisi olemattomiksi eri toiminimien etuja. Naftajehujen salaisissa istunnoissa, joissa oli läsnä entisiin isäntiinsä päin katselevia asiantuntijoita

¹ „Lenin-kokoelma” XXIV, s. 85.— *Toim.*

Päänaftakomiteastakin, jaoiteltiin toimipaikkoja Päänaftakomiteassa ja käytiin kiivasta kamppailua toimimien kesken joka-ainoasta paikasta, vieläpä konekirjoittajattarien paikoistakin. Syyskuussa katkesi yhteys Bakuun. Siellä pystytettiin aluksi englantilaisten ja sitten mussavatistien valtakomento. Päänaftakomitean Asiantuntijain byroon erikoisalantuntijat matkustivat kiireesti lämpimiin virkapaikkoihin nafta-alueille.

Tšekkoslovakialaisten kapina ja niinsanotun „Samaran sulun” muodostuminen ehkäisivät naftatuotteiden kuljetuksen Volгаа pitkin. Sisämaahan, Samarán yläpuolelle ehdittiin kuljettaa kaikkiaan vain 80 miljoonaa puutaa (lähes 1,3 miljoonaa tonnia) naftaa. Päänaftakomitea, joka oli menettänyt nafta-alueet — ensin Bakun ja vähän myöhemmin Groznyin — suoritti naftatuotteiden kuljetusta Volgan laitureilta ja jakelua. Koitti vuosien 1918—1919 talvi. Nälänhätä ja vilu kahlitsivat punaisen pääkaupungin. Katuja peittivät paksut kinokset. Tavanomainen raitiovaunuliikenne oli pysähdyksissä. Sähkövalo sammui iltaisin tosinaan moniksi tunneiksi. Enintä osaa taloista ei voitu lämmittää, niiden lämmityslaitteet halkeilivat ja likaviemärit tukkeutuivat. Ei ollut polttopuita, hiiltä eikä naftaa. Moskovassa valitsi todellinen polttoainenkä. Sillä välin Bakun naftalähteillä kertyi jatkuvasti säiliöihin naftaa, sillä sitä ei voitu minnekään kuljettaa. Liki pitäen kahdessa vuodessa sinne oli kertynyt naftaa noin 300—350 miljoonaa puutaa. Kaikki säiliöt olivat täynnä naftaa. Volgan laitureilta naftaa saatiin suurella vaivalla siksi kun kuljetuslaitos oli melkein täydelleen lomaannuksissa ja toisaalta siksi, että paikalliset vallanelimet anastivat usein junalasti omia kaupunkiaan varten.

Lenin huolehti taistelun järjestämisestä päättään kohottavaa vastavallankumousta vastaan ja johti tätä taistelua, johti nuoren proletarisen valtakunnan taloudellista elämää, johti proletariaatin karkijoukkoa — Kommunistista puoluetta, ja sen lisäksi hän otti kantaakseen vielä erikoisalojen tehtäviä. Hän valvoi henkilökohtaisesti sekä maan elintarvikehuoltoa että naftasäiliövaunujen ja kokonaisten naftajunien kuljettamista. Tässä eräs monilukuisista esimerkeistä. Kerran keskitalvella soitettiin Kremlistä ja vaadittiin puhelimeen jotakuta Päänaftakomitean kollegion jäsenistä. Päänaftakomitea oli silloin jostain syystä siirtynyt Pietariin, entiseen Nobelin taloon Jekaterinan kanavalla, jätettyään Moskovaan pienen edustuston, johon kuuluin minäkin. Menin puhelimeen. Sanottiin, että puhelu tulee Leniniltä. Saatuaan kuulla kuka oli puhelimesta, Vladimir Iljitš kertoi minulle tapauksen, josta en tiennyt mitään. Nižnyi Novgorodin valtaelimet olivat pidättäneet Moskovaan matkalla olleen naftajunan, ja Lenin käski viivyttämättä tarkastamaan tämän asian, kirjoittamaan pikaisesti ankarana sähkösanoman ja viemään sen

hänen allekirjoitettavakseen. Edelleen seurasi jyrkkä käsky seurata junan kulkua ja tiedottaa siitä hänelle. Tuona vaikeana aikana Lenin etsi ulospääsyä polttoaineulan kouristuksesta ja tarttui kirjaimellisesti jokaiseen mahdollisuuteen, joka lupasi helpotusta tilanteeseen. Astrakan oli meidän hallussamme, ja niinpä hän yritti järjestää sen kautta yhteyden Groznyin alueeseen, jossa vuoden 1918 lopulla oli myös vielä Neuvostojen valta. Suora rautatieyhteys Rostovin kautta oli jo katkaistu. Siellä isännöivät valkoiset. Ainoa mahdollinen tie oli Astrakanista Kaspian meren ranta-arojen kautta. Tässä tarkoituksessa talvella vuoden 1919 alussa järjestettiin retkikunta Päänaftakomitean kollegion silloisen jäsenen S. M. Ter-Gabrieljanin johdolla. Retkikunnan tehtävänä oli päästä Groznyihin ja viedä sinne rahavastusta naftakentille. Valitettavasti retkikunta ei päässyt Astrakania pitemmälle, sillä tie Groznyihin oli silläkin suunnalla katkaistu. Tuona onnettomana talvena siellä, Kaspian aroilla, kärsi vilua, nälkää ja lavantautia Pohjois-Kaukasian vapauttanut ja pohjoiseen perääntyvä XI Punainen Armeija.

Maan keskiosaan kuljetetut naftavarastot hupenivat nopeasti. Yhä toistuivat omavaltaiset nestemäisen polttoaineen anastustapaukset, joita suorittivat paikalliset vallanelimet. Se pakotti Leninin keväällä 1919 (huhti-toukokuu) lähettämään Volganvarren vallankumouksellisille sotaneuvostoille seuraavan sähkösanoman: „Kriittillisen polttoainetilanteen vallitessa kielletään ankarimman rangaistuksen uhalla kenen hyvänsä kuluttamasta ja jakamasta nestemäistä polttoainetta ilman Päänaftakomitean siihen antamaa lupaa. Nestemäisen polttoaineen omavaltaiseen anastamiseen ja kuluttamiseen syyllistyneet määrätään viivyttelämättä luovutettaviksi vallankumoukselliseen oikeuteen. Puolustusneuvoston puheenjohtaja Lenin”¹.

Kokonaiseen kahteen vuoteen proletaarisen diktatuurin maa ei saanut täydennystä naftavarastoihinsa. Etsiessään ulospääsyä tästä mitä vaikeimmasta tilanteesta Vladimir Iljitš antoi lopulta tehtävän ryhtyä neuvotteluihin jopa mussavatistienkin kanssa siitä, että heiltä voitaisiin ostaa naftaa ja kuljettaa sitä Neuvostomaahan. Tämä tehtävä annettiin Päänaftakomitean puheenjohtajalle N. I. Solovjoville, mutta Denikinin hyökkäyksen vuoksi hän joutui Bakun asemesta Konstantinopoliin, mistä hänen onnistui suurella vaivalla päästä Bakuun, asua siellä illegaalisesti ja odotella Neuvostovallan tuloa.

Vuoden 1920 alkuun mennessä kaikki VSFNT:n naftavarastot olivat lopussa. Autot kulkivat kaikenlaisilla korvikkeilla, ja rautateillä käytettiin halkoja. Sattui tapauksia, kun veturit pysähtelivät mäenrinteillä ja matkustajain täytyi työntää niitä.

¹ „Lenin-kokoelma” XXIV, ss. 71—72.—*Toim.*

Sellaisen taloudellisen rappiotilan vallitessa mainehikas Punainen Armeija sittenkin taisteli sankariillisesti ja itseuhrautuvaisesti kaikilla rintamilla; se hääti kaikilla rintamilla Judenitšin, Denikinin, Koltšakin ja muiden valkoisten rosvokenraalien joukkoita pois Neuvostovaltion alueelta. Talvella 1919/20 vapautettiin Donetsin kivihiilialue, ja tammikuun puolivälissä 1920 saapui tieto Uralin-Emban nafta-alueen vapauttamisesta. Sille alueelle, Rakušan naftatistaaloon Kaspian meren pohjoisrannalla, oli kertynyt 14 miljoonaa puutaa (230 tuhatta tonnia) kuljettamatta jäänyttä naftaa. M. V. Frunze, Turkestanin rintaman komentaja, tiedotti siitä kiireellisesti Puolustusneuvostolle, Vallankumoukselliselle Sotaneuvostolle ja armeijan varustelusta huolehtivalle Puolustusneuvoston erikoisvaltuutetulle. Vladimir Iljitšillä heräsi ajatus kuljettaa tämä nafta Neuvostomaan keskustaän; hän antoi tämän kysymyksen ratkaistavaksi kiireellisesti Päänaftakomiteaan. Kuljetus piti järjestää jo talvella, ennen laivaliikenteen avausta, ja vaikkapa hiukan auttaa punaista pääkaupunkia, joka oli nääntymäisillään naftapulan puristuksessa. Heräsi kysymys, miten tuo kuljetus olisi järjestettävä talvisaikaan aavikkoseudulta, jossa temmelsivät lumimyrskyt. Tavallisesti yhteyttä Emban seutuun pidettiin Volgaa pitkin Astrakanin kautta ja Kaspian meren pohjoisrantaan pitkin Gurjeviin (Ural-joen suistomaalla) ja Rakušaan asti, jonka kautta Dossorin ja Makatin naftalähteiltä kulki naftajohto Kaspian merelle. Sitä tietä kuljettiin naftaa ja huollettiin nafta-alue elintarvikkeilla, kalustolla ja materiaaleilla. Laivaliikenteen päätyttyä alue oli erotettu muusta maailmasta 5—6 kuukautta vuodessa. Nyt ei voinut tulla kysymykseen naftan kuljettamisen mahdottomuus. Oli keksittävä jotain. Muistui mieleen, että ainoana kulkuneuvona aavikoilla, joita peitti lumi — lumisessa Saharan erämaassa — saattoi olla vain kameli, että ainoana kuljetusastiana, johon naftaa voitiin panna, olivat 8—10 puudan vetoiset tynnyrit, ja niitä säilytettiin naftatistaaloiden tynnyriverstaissa, joissa valmistettiin astioita naftan kuljetusta varten maitse. Kamelin selkään saattoi laittaa enintään 2 naftalla täytettyä tynnyriä, ts. 16—20 puutaa. Siis 100 kamelin karavaani saattoi ottaa kerralla likipitään 1500—2000 puutaa (noin 25—30 tonnia), ja kun matka Rakušasta Uralskiin (lähimmälle rautatieasemalle) oli lähes 450—500 kilometriä, niin voitiin tehdä kaksi matkaa kuukaudessa. Jos onnistuttaisiin järjestämään muutamia karavaaneja, niin voitaisiin kuljettaa Uralskiin joitakin satoja tonneja naftaa ja lähettää se sieltä Moskovaan. Tällaisesta mietinnöstä tiedotettiin V. I. Leninille, ja tiukan tilanteen vallitessa hänen täytyi se hyväksyä. Kaikkialta alettiin mobilisoida tynnyreitä. Kaikilta tistaamoilta onnistuttiin kokoamaan lähes 2000 tynnyriä, joissa voitiin kuljettaa noin 15—20 tuhatta puutaa naftaa. Kaikki nämä

astiat Vladimir Iljitšin tiukasta käskystä lähetettiin hyvin kiireellisesti rautateitse Uralskiin. Tämän asian operatiivinen johto annettiin „Embaneft” trustin vasta nimitetyn päällikön tov. Friedmanin tehtäväksi, ja hän matkusti heti tynnyrien lähettämisen jälkeen Uralskiin. Emban naftan kuljettamista suunniteltaessa kenenkään päähän ei edes pälkähtänyt, että Emban aroilta olisi mahdoton löytää kameleja. Kuitenkin osoittautui, että koko alueella Uralskista Kaspian merelle pitkin Ural-joen vartta ja useiden kymmenien kilometrien etäisyydessä joelta ei ollut kameleita. Osa niistä oli tuhoutunut kansalaissodan aikana, ja loput oli ajettu arolakeuksille, saavuttamattomiin. Jouduttaen tätä „kamelijuttua”, kuten nimitettiin koko hanketta naftan kuljettamisesta Rakušasta kameleilla, ja ottaen samalla huomioon hankkeen vaaranalaisuuden ja epävarmuuden Vladimir Iljitš järjesteli naftan kuljettamista tavallista tietä Volgaa pitkin. Kauan ennen laivaliikenteen avaamista, jo helmikuun 27 p:nä 1920 hän lähetti sähkösanoman laivaston komentaja Raskolnikoville Astrakaniin ja kopion XI armeijan Vallankumouksellisen Sotaneuvoston jäsenelle S. M. Kiroville:

„On jännitettävä kaikki voimat, jotta tuntiakaan hukkaamatta ja kaikkia varokeinoja käyttäen voitaisiin heti laivaliikenteen avauduttua kuljettaa koko nafta Gurjeviin. Lähettäkää viivyttelämättä vastaus, onko ryhdytty kaikkiin toimenpiteisiin, kuinka on valmistauduttu, millaiset ovat näköalat, onko määrätty parhaimmat miehet, kuka on vastuussa vaarattomasta laivakuljetuksesta merellä. Lenin”¹.

Kun hankkeemme naftan kuljettamiseksi Rakušasta olivat kiireimmillään, likipitään maaliskuun lopulla (en muista tarkalleen), saatiin toinen ilahduttava viesti siitä, että Punaisen Armeijan maineikkaat joukot olivat vallanneet Groznyin nafta-alueen. Nyt voitiin kuljettaa Groznyin naftaa Moskovaan naftajunissa eikä kameleilla. Naftan puute saatiin vähitellen poistetuksi, ja Emban naftan kuljettamiseen liittyvä „kamelijuttu” kadotti kärkevyytensä ja joutui ajan mittaan unohduksiin.

„Kamelijuttu” osoitti, että Uralin-Emban rikas nafta-alue voi kehittyä vain sillä ehdolla, että tämän alueen ja keskuksen välillä on olemassa oikein järjestetty yhteys. Vladimir Iljitš otti sen huomioon. Hän asetti kysymyksen rautatien rakentamisesta Aleksandrov-Gaista Emballe, ja radan piti kulkea Emban alueen halki ja yhtyä Orenburgin—Taškentin rautatiehen. Tämän tien rakentamiseen ryhdyttiin iskutempoilla, ja sille annettiin lyhennetty nimitys „Algemba”. Tämän kysymyksen yhteydessä asetettiin toinenkin kysymys — naftajohdon rakentaminen Emban

¹ „Lenin-kokoelma” XXIV, s. 85.— *Toim.*

naftakentiltä rakenteilla olevalle „Algemban” rautatielle päin ja edelleen sen suunnassa Volgalle asti Saratovin tai Samarankohdalla. Näitä rakennustöitä Vladimir Iljitš piti hyvin tärkeinä ja auttoi kaikin keinoin. Silloin oli kova puute metallista yleensä ja metalliputkista erikoisesti, ja niin päätettiin purkaa Maikopin—Tuapsen 80—90 kilometrin pituinen naftajohto ja kuljettaa Emballe. Tämän johdon oli rakentanut eräs englantilainen toimiminen, muttei kuitenkaan ollut lopettanut sitä, sillä Maikopin ja entisen Jekaterinodarin välisen naftajohdon toimiessa — tätä johtoa pitkin naftaa pumpattiin Jekaterinodarin naftatilaamoon — ei naftaa riittänyt toiseen johtoon, ja se oli ollut käyttämättömänä kapitalistienkin aikana. Vuonna 1920 tämän alueen naftavaroja käytettiin hyvin heikosti, eikä lähitulevaisuudessa ollut odotettavissa muutosta asiaan. Siksi ei kenestäkään näyttänyt kummalliselta ehdotus Maikopin naftajohdon siirtämisestä Emballe. Siirto suoritettiin, ja Emballa aloitettiin työt naftajohdon rakentamiseksi. Työt aloitettiin Grebenštšikovon kylän lähistössä, jossa johto rakennettiin joen yli ja valmistauduttiin naftajohdon laskuun edelleen naftakentille päin ja vastakkaiseen suuntaan — „Algemballe” päin. Koska Maikopin naftajohtoa riitti vain kaikkiaan 80—90 kilometrin matkalle, toisin sanoen oli vain murto-osa johdon tarvittavasta määrästä, oli ryhdyttävä ajattelemaan, mitä olisi voitu käyttää metalliputkien asemesta. Niinpä silloin saimme kirjallisuudesta tietää, että Amerikassa käytettiin vesijohtoina puuputkia. Tästä tiedotimme Vladimir Iljitšille. Hän antoi määräyksen muodostaa puheenjohdollani asiantuntijoista komission tutkimaan kysymystä siitä, oliko mahdollista käyttää puuputkia naftan pumppaukseen. Tässä komissiossa työskentelivät tunnetuimmat specialistit kuten prof. Sidorov ja V. G. Suhov, nykyään Neuvostoliiton Tiedeakatemian kunniajäsen, ja eräitä toisia. Mutta kohta nämä kaikki työt naftajohdon rakentamiseksi ja johtojen käyttöönottoa koskevat tutkimukset oli jätettävä sikseen. Vuoden 1921 alussa muodostettiin Pääpolttoainehallinto, jonka päälliköksi nimitettiin I. T. Smilga, ja hän kutsui neuvonantajakseen kuuluisan Ramzinin.

Niin Smilga kuin Ramzinkin osoittautuivat „Algemban” rakentamisen vastustajiksi ja muun muassa Emban kentiltä Volgalle suunnitellun naftajohdon rakentamisen vastustajiksi. Huhtikuun 15 p:nä 1921 V. I. Leninin määräyksestä Työ- ja Puolustusneuvostossa asetettiin käsiteltäväksi kysymys: onko jatkettava kummankin kohteen rakentamista? Tämän kysymyksen johdosta kehkeytyi hyvin vilkas väittely. Ramzin todisteli, että naftan kuljetus meriteitse ja Volgaa pitkin tankkialuksissa tulee paljon halvemmaksi kuin pumppaus naftajohtoa pitkin, vastusti suurien pääomien sijoittamista niin rautatien kuin naftajohdonkin rakentamiseen ja piti paljon tarkoituksenmukaisempana

käyttää varat uusien tankkialusten ostoon. Minun näkökantani oli päinvastainen.

Metalliputkien korvaamista muilla, helpommin saatavissa olevasta ja halvemmasta aineesta valmistetuilla putkilla koskevan kysymyksen yhteydessä eteeni kohoaa elävästi eräs tapaus, se kuvaa johtajaamme ja opettajaamme sellaisena toimihenkilönä, jolla ei suuressa luovassa ja määrätietoisessa työssään ollut pieniä asioita. Tuona aikana, naftateollisuuden kuntoonpalauttamiseen suunnattujen töidemme alkuaikana, me kiinnitimme suurta huomiota erikoisen naftateollisuutta käsittelevän aikakausjulkaisun kustantamiseen, jossa muun ohessa valaistiin kysymyksiä polttoliu- ja sapropeeliteollisuuden alalta. Kaikki aikakausjulkaisumme numerot, joka silloin ilmestyi nimellä „Nafta- ja Polttoliusketalous”, lähetin täsmällisesti Vladimir Iljitšille. Samoin lähetin hänelle kaikki enemmän tai vähemmän kiintoiset uutuuudet naftatuotannon alalta. Olen pakotettu kalliin opettajamme valoisan muiston edessä katumaan sitä, että joskus mielessäni välähti ajatus, että tuskinpa hänellä oli aikaa silmäillä meidän aidosti ammattialan asioita käsittelevää aikakausjulkaisua. Kuinka suuri olikaan ihmetykseni, kun sain häneltä seuraavansisältöisen kirjelapun:

„Pänaftakomitea
tov. Gubkinille

3. VI. 1921.

Selaillessani aikakausjulkaisua „Nafta- ja Polttoliusketalous” näin numerossa 1—4 (1921) kirjoituksen (s. 199) „Metalliputkien korvaamisesta sementtiseoksella nafta-aukkoja porattaessa”.

On osoittautunut, että sitä voidaan soveltaa kiertoporauksessa. Meillä Bakussa sellainen on käytössä, kuten luin bakulaisten selostuksesta.

Poraustöiden hitauden vuoksi me tuhoudumme ja tuhoamme Bakun.

Rautaputket voidaan korvata sementillä ym., jota tietenkin on helpompi hankkia kuin rautaputkia, ja maksaa se aikakausjulkaisunne laskelmien mukaan „hyvin mitättömän” summan!

Ja tällaisen tiedotuksen te hautaatte lopen tieteellisen aikakausjulkaisunne pienen pieneen kirjoitukseen, julkaisunne, jota saattaa ymmärtää ehkä yksi ihminen 1.000.000:sta VSFNT:ssa.

Miksette lyönyt isoihin kelloihin? Ette julkaissut sitä yleisessä lehdistössä? Ette nimittänyt käytännönmiesten komissiota? Ettekä vienyt läpi kehotustoimenpiteitä Työ- ja Puolustusneuvostossa?

TPN:n puheenjohtaja V. Uljanov (Lenin)”¹.

¹ V. I. Lenin, Teokset, 35. osa, s. 430.— Toim.

Minut tämä kirje sai suorastaan hämmästyttävään. Pieni kirjoitus oli todella haudattu jonnekin aikakausjulkaisun numeron viime lehdille ja painettu petiitillä, mutta siitä huolimatta Vladimir Iljitš oli löytänyt sen ja toi päivänvaloon. Kirje minua myös ilahdutti, sillä siitä näin, että Vladimir Iljitš luki meidän julkaisuamme, että meillä oli erittäin tarkkaavainen lukija ja että oli pidettävä korva tarkkana. Mutta tämän kirjeen herättämien monenlaisten tunteiden vyyhdessä vallitsevana oli oman suuren virheen jättämä tunne.

Siksi kiiruhdinkin ottamaan esille amerikkalaisen aikakausjulkaisun „Engineering and Mining journal” (№ 13, maaliskuun 27 pltä 1920), josta kirjoitus oli lainattu, ja varmistauduin siitä, että kirjoitus oli kirjeenvaihtajan henkilökohtainen mielipide, jota ei ollut tarkastettu käytännössä ja joka oli julkaistu osastossa „Mielipiteitä ja ehdotuksia”. Kaikesta tästä kirjoitin Vladimir Iljitšille keventynein sydämin kesäkuun 5 p:nä 1921 ja lähetin kirjeen ohella tuon kirjoituksen englanninkielisen kopion. Pian sain häneltä pienellä paperiliuskalla seuraavansisältöisen kirjeen:

„Päänaftakomiteaan tov. Gubkinille.

10.VI.1921.

Tov. Gubkin! Teidän kirjeenne ja kopio selvittävät täydellisesti asian. Kun se kerran on vain ehdotus, niin asia tietenkin muuttuu. Muistaakseni tämä tärkein osa on venäläisessä aikakausjulkaisussa jätetty pois.

On määriteltävä *tarkat* toimenpiteet avun antamisesta Bakulle ja esitettävä Työ- ja Puolustusneuvostolle *valvoen* samalla niiden täytäntöönpanoa.

Tov. terveisin Lenin”¹.

Tämä kirje toi minulle paljon iloa. Siitä näin, että Vladimir Iljitš suhtautui erehdykseeni suopeasti, ja tärkeintä oli, että näin hänen seuraavan jatkuvasti asiankulkua Bakussa ja yleensä naftateollisuudessa. Eikä hän rajoittunut ainoastaan Bakun ja muiden piirien huoltamisen alituisen henkilökohtaiseen valvontaan, vaan piti meitä kaikkia tiukalla eikä antanut rauhoitua. Häntä huolestuttivat tiedotukset asioiden huononemisesta Bakussa, ja niinpä hän toukokuun 27 p:nä 1921 lähetti Pääpolttoainehallintoon seuraavansisältöisen kirjeen:

¹ „Lenin-kokoelma” XX, s. 230.— *Toim.*

„Tov. Smilgalle
Kopio Päänaftakomiteaan
Kopio tov. Gubkinille.

Lehdistössä ja tiedonannoissa paikanpäältä toistuvat yhä useammin uutiset asiointilan huononemisesta Bakussa.

On voimistettava huomiota ja huolenpitoa Bakusta.

Pyydän esittämään *Työ- ja Puolustusneuvostoon* ohjelman järjestelmällisistä toimenpiteistä avunantamiseksi Bakulle ottaen huomioon ulkomaiset hankinnat.

On „valvottava” herkeämättä, mitä Bakussa tapahtuu ja *miten me autamme*.

Tehtävä lyhyet yhteenvedot molemmista pykälistä (a: *mitä on*; b) *mitä olemme antaneet*) ja jatkuvasti valvottava.

TPN:n puheenjohtaja Lenin”¹.

Samaan aikaan tapahtuu tiukkaamista muillakin tahoilla: „Viljaa Baku varten (ainoastaan 3. IV asti) *Halatoville* muistutettava ehdottomasti” — tällaisen määräyksen saa Iljitsin sihteeri. Lentää sähkösanomia M. I. Frumkinille, A. P. Serebrovskille ja Sergo Ordžonikidzelle, joka silloin oli puolueen Taka-Kaukasian aluepiirikomitean sihteerinä ja VKP(b):n Keskuskomitean Kaukasian byroon jäsen.

Heinäkuussa 1921 Bakuun ja Groznyihin lähetetään Työ- ja Puolustusneuvoston komissio, jonka päälliköksi oli määrätty I. T. Smilga. Komission piti tutustua asiintilaan paikanpäällä ja ryhtyä kiireisiin toimenpiteisiin. Sillä ajankohdalla naftateollisuutemme oli alasmenonsa alimmalla portaalla. Komission jäsenenä sain omin silmin nähdä, miten pitkälle Bakun ja Groznyin nafta-alueiden hävitys oli päässyt. Entiset kuuluisat naftakentät Balahany, Sabuntši, Ramany ja Bibi-Eibat vaikuttivat hautausmailta, niillä hädin tuskin kyti naftantuotannon elämä. Pumpsaus oli pysähdyksissä, kun taas porausaukkojen täyttyminen vedellä voimistumistaan voimistui, sillä veden pumppaamista ei suoritettu. Smilgan junalla matkustimme Rostoviin asti. Siellä jätin hyvästi Smilgalle, joka lähti Donetsin kaivosseudulle, ja me kolme miestä (I. I. Radtšenko, M. N. Ljadov ja minä) matkustimme Moskovaan. Se tapahtui elokuun loppupuolella 1921. Minulla oli mukana Smilgan kirje Leninille. Moskovaan saavuttuani kiiruhdin toimittamaan kirjeen Vladimir Iljitsille. Kohta sen jälkeen hän kutsui minut puhelimeen. Kerroin hänelle seikkaperäisesti vaikutelmistani, joita olin saanut matkallani Bakuun ja Groznyihin.

¹ „Lenin-kokoelma” XX, s. 229.— *Toim.*

Naftantuotannon alituksen laskun viimeisenä kuukautena oli vuoden 1921 lokakuu. Silloin nostettiin noin 10 miljoonaa puutaa niiden 35—40 miljoonan puudan asemesta, joka oli tavallinen tuotantomäärä ennen vallankumousta. Siitä ajasta Baku ja Grozny alkoi nousta, ja tuo Neuvostoliiton naftantuotannon käyrän kotkanlento jatkuu herkeämättömänä nykypäiviimme. Perustan tuolle nousulle laski hän, suuri Lenin, uupumattomalla huolenpidollaan Bakusta ja valvomalla herkeämättä, että myös toiset huolehtivat naftateollisuuden tarpeista. „On „valvottava” herkeämättä, mitä Bakussa tapahtuu ja *miten me autamme*.”

Tehtävä lyhyet yhteenvedot molemmista pykälistä (a: *mitä on*; b) *mitä olemme antaneet*) ja jatkuvasti valvottava”. Siinä hänen ehdoton vaatimuksensa meille, silloisille naftateollisuuden johtajille.

Vaikea tilanne, joka uuden talouspolitiikan kaudella vallitsi naftateollisuudessa ja muilla kansantalouden aloilla, asetti kaikessa kärkevydessä kysymyksen toimiluvista yleensä ja naftateollisuustoimiluvista erikoisesti. Tähän kysymykseen pysähdyn yksityiskohtaisemmin.

Kansantalouden kuntoonpalauttamissuunnitelmassa Vladimir Iljitš antoi suuren osuuden toimiluvulle, joiden tuli toisaalta olla, niin kuin ne olivatkin, Neuvostovallan taktillisena askeleena, tunnettuna poliittisena siirtona, jonka tarkoituksena oli vaikeuttaa imperialistien yhtenäisen rintaman muodostamista meitä vastaan, ja toisaalta niillä oli myös puhtaasti taloudellinen merkitys: niiden tuli Vladimir Iljitšin suunnitelmien mukaisesti palvella sosialistisen suurteollisuuden luomisen asiaa.

Helmikuun 1 p:nä 1921 Kansankomissaarien Neuvosto hyväksyi päätöksen naftatoimilupien myöntämisestä Bakussa ja Groznyissa. Vladimir Iljitš suoritti siihen aikaan suuren työn naftateollisuuden tutkimisen alalla. Helmikuun alkupäivinä minulle ehdotettiin Päänaftakomitean puheenjohtajan Z. N. Dosserin välityksellä, että tekisin selkoa asiailasta naftateollisuudessa. Kirjoitin silloin esityskirjelmän „Asiailasta Tasavallan nafta-alueilla”. Tämä kirjelmä yhdessä kahden muun nafta-alan tuntijan esityskirjelmien kanssa lähetettiin Korkeimman Kansantalousneuvoston puheenjohtajan A. I. Rykovin välityksellä Vladimir Iljitšille. „Lenin-kokoelman” XX osassa, sivuilla 128—132 tämä kirjelmä on täydellisenä Vladimir Iljitšin siihen tekemin huomautuksin.

Vastaukseksi kirjelmiimme saimme Vladimir Iljitšiltä Päänaftakomitean työntekijöille osoitetun kirjeen, joka oli päivätty helmikuun 23 p:nä 1921.

Tämä kirje ja selostuksiimme tehdyt merkinnät osoittavat miten tarkkaavaisesti Vladimir Iljitš silloin tutki kysymystä

naftateollisuudessa vallinneesta tilanteesta yleensä ja naftatoimiluvista erityisesti. Katson tarpeelliseksi esittää tuon kirjeen kokonaisuudessaan.

„Päänaftakomiteaan jätettyjen esitysten yhteydessä, jotka koskevat kysymystä naftaporausaukkojen täyttymisestä vedellä ja siihen liittyvää hävityksen uhkaa, pyydän Teitä lähettämään tänään, jos mahdollista, käsillänne olevat aineistot (kirjat, aikakausjulkaisut, selostukset yms.) kysymyksestä ulkomaiden lait tai paikalliset säädökset naftateollisuuden harjoittajien edesvastuusta naftaporausaukkojen aukijättämisestä, sulkulaitteiden puuttumisesta, epäratsionaalisuudesta, *ynnä muuta selaista*.

Joko itse lait, tai ellei niitä ole käsillä viittauksen vastaaviin kirjoihin, aikakausjulkaisujen artikkeleihin tai hakukirjallisuuteen, että voisin saada ne kirjastoista.

Pyydän vastaamaan tänään puhelimitse.

KKN:n puheenjohtaja Lenin”¹.

Kaiken saamamme aineiston lähetimme Vladimir Iljitšille. Maaliskuun 22 ja 28 päivien välisenä aikana 1921 Vladimir Iljitš laati „Toimilupasopimusten perusvaatimukset”, jotka muodostivat pohjan Kansankomissaarien Neuvoston päätökselle maaliskuun 29 päivästä 1921. Liki pitäen samaan aikaan sain tehtävän kirjoittaa sähkösanomaluonnoksen naftatoimiluvista tov. L. B. Krasinille Lontooseen lähettämistä varten. Tuo luonnos lähetettiin Vladimir Iljitšille. Mieleeni muistuu seuraavainen tapaus, joka liittyy kyseiseen vaiheeseen.

Myöhään illalla tulin Isolla Kalugan kadulla sijaitsevaan Vuoriakatemiaan, jossa silloin asuin. Väsyneenä päivän töistä ja huolista toivoin saavani levähtää. Äkkiä tuli puhelinsoitto V. I. Leninin sihteeristöstä, pyydettiin saapumaan heti Kremliin — Vladimir Iljitš vaati kiireisen asian vuoksi. Yö oli puolella. Puoli yhden maissa yöllä astuin Kansankomissaarien Neuvoston istuntosaliin, jossa tapasin V. I. Leninin. Vladimir Iljitš istui tavanomaisella paikallaan, ja Rykov pikkutakkisillaan, paidankaulus ilman solmiota seiso i unin luona. Vladimir Iljitš otti minut vastaan lausuen, että oli tarkastanut Päänaftakomitean laatimat „naftatoimilupien perusehdot”, oli tehnyt niihin korjauksia, ja kysyi, oliko minulla ehkä niiden suhteen jotain vastaansanomista. Vastasin, että olin suostuvainen tehtyihin korjauksiin, ja niin asiakirja vahvistettiin ja lähetettiin radioitse Lontooseen tov. Krasinille. Tämä asiakirja on niinikään julkaistu samassa „Lenin-kokoelman” XX osassa, sivuilla 151—152, siellä

¹ „Lenin-kokoelma” XX, s. 144.— *Toim.*

näemme lopussa seuraavan merkinnän „Laatinut Gubkin, hyväksyneet Rykov ja Lenin”, — jonka oli tehnyt V. I. Lenin alkuperäiskappaleeseen. Tästä asiakirjasta näkyy, että Bakun ja Groznyin seuduilla aiottiin myöntää toimilupia useilla naftakentillä.

Jonkun päivän kuluttua, kun tov. Krasinille oli lähetetty „naftatoimilupien perusehdot”, V. I. Lenin lähetti Azerbaidžanin naftateollisuusyhtymän päällikölle A. P. Serebrovskille kirjeen naftatoimiluvista Bakussa. Kirje on päivätty huhtikuun 2 p:nä 1921. Siinä hän kirjoitti: „On ehdottoman tärkeää, että Bakun toverit maksuisivat *oikean* (puolueen X edustajakokouksen hyväksymän, ts. puolueen jäsenille *ehdottoman*) näkökannan toimilupien suhteen. Toivottavinta olisi luovuttaa $\frac{1}{4}$ (vieläpä $\frac{2}{4}$) Bakua toimiluvulle (ehdolla, että saadaan elintarvike- ja kalustopuuta rajan takaa yli sen määrän, jonka toimiluvan saajat tarvitsevat). *Ainoastaan* silloin voidaan toivoa, että jääneellä $\frac{3}{4}$ (tai $\frac{2}{4}$) *saavutetaan* (ja sitten myös sivuutetaan) nykyaikainen etumainen kapitalismi. Kaikki muut näkökannat johtavat kaikkein vahingollisimpaan „peittoamme noin vain”, „pärjäämme ilmankin” jne. lörpöttelyyn, joka on sitä vaarallisempaa mitä useammin se verhoutuu „puhtaasti kommunistiseen” asuun”¹. En esitä kokonaan tätä erittäin mielenkiintoista kirjettä, josta kuvastuu kristallin puhtaana Leninin suhde toimilupiin ja jossa kosketellaan useita muita kysymyksiä, mainitsen vain, että tässä kirjeessä on alaviitteenä Vladimir Iljitšin huomautus: „Krasinilta sain eilen sähkösanoman vastaukseksi hänelle lähetettyihin toimilupaehtojen luonnoksiin „yleensä hyväksyttäviä”. Krasin *tuntee* sen alan muuten eikä kommunististen kirjasten perusteella!”².

Kuitenkin täytyy huomauttaa, etteivät kapitalistit halunneet auttaa meitä. Puheita heidän taholtaan oli paljonkin, mutta konkreettisia tekoja ei niistä seurannut. Muistan, kun olin Korkeimman Kansantalousneuvoston Pääpolttoainehallintoon kuuluneen Naftateollisuushallinnon päällikkönä, niin luonani kävi erään ennen vallankumousta Maikopissa toimineen englantilaisen toiminimen edustaja mister Colder, joka esitti ottavansa toimiluvan kaikille Maikopin naftalähteille. Toimeksiannostani laadittiin toimilupasopimuksen luonnos, ja siihen asia tyrehtyikin. Esittämämme ehdot eivät sopineetkaan toiminimelle.

Paljon myönteisempiin tuloksiin päästiin toimilupaneuvotte luissa „Bransdalin naftakorporaation” kanssa, joka edusti erästä suuren amerikkalaisen „Sinclair ja kump.” toiminimen sisarjärjestöä. Neuvotteluja kävi kanssamme toiminimen edustaja Mason Day. Nämä neuvottelut päättyivät sopimuksen solmimiseen, jonka sisältö oli seuraava.

¹ „Lenin-kokoelma” XX, ss. 157—158.— *Toim.*

² Sama.— *Toim.*

Me luovutamme toiminimen käyttöön joitakin maa-aloja vanhalla Balahanin alueelta siinä tarkoituksessa, että siellä tullaan suorittamaan syvimmän naftakerrostuman alimpien kerrosten porausta ja hyväksikäyttöä. Näiden maa-alojen tutkimista ja käyttöä tullaan toteuttamaan toiminimen varoilla ja kalustolla. Siitä toiminimelle maksetaan määrätty osa naftana. Tuon naftaosuuden toiminimi voi myydä meille tai viedä ulkomaille. Sopimusajan kuluttua umpeen kalusto siirtyy Neuvostovaltion omaisuudeksi. Sopimus laadittiin hra Mason Dayn osanotolla, ja sen erään toimitusversion hyväksyivät molemmat sopimuspuolet.

Vladimir Iljitš tarkasti sopimusluonnoksen hyvin seikka-peräisesti ennen kuin se esitettiin Kansankomissaarien Neuvostoon vahvistettavaksi. Hän ei jättänyt huomiotta ainoatakaan pilkkua. Sopimuksessa oli joitakin pykälää valitusoikeudesta ja -järjestyksestä erimielisyyksien selvittämiseksi. Näitä pykälää Vladimir Iljitš tutki erittäin huolellisesti. Ja vasta täysin varmana siitä, että kaikki meidän etumme on sopimuksessa huomioitu, hän antoi suostumuksensa sen hyväksymiseen. Sen jälkeen sopimus sai vahvistuksensa Kansankomissaarien Neuvostossa ja astui laillisesti voimaan. Bransdalin korporaatio kuljetti määräaikana Azerbaidžanin naftateollisuusyhtymän alueelle amerikkalaisen kaluston, mutta poraustöitä ja sille luovutettujen naftakenttien hyväksikäyttöä se ei aloittanutkaan, pitäen nähtävästi sopimusta epäedullisena. Tuotu kalusto jäi kokonaan meille.

Siten päättyi ainoa konkreettinen yritys ulkolaisen pääoman saamisesta naftateollisuuteen Vladimir Iljitšin eläessä. Meidän täytyi kunnostaa tätä tärkeintä talouden alaa omin voimin ja varoin, eikä ainoastaan kunnostaa, vaan myös uudistaa. Ulkolaisten insinöörien ja teknikkojen neuvostolaisen naftateollisuuden palvelukseen kutsumisen asemesta meidän täytyi itsemme matkustaa Amerikkaan ja oppia siellä korkeampaa nafta-alan tekniikkaa. Amerikkalaisen naftateollisuuden kokemukset ja saavutukset me sovelsimme ja käytimme hyväksi omassa naftateollisuudessamme. On sanottava kerskailematta, että siinä me onnistuimme. Mutta pääansio siinä ei ole meidän, vaan Vladimir Iljitšin, joka kiinnitti naftateollisuuden kunnostamiseen ja uudistamiseen erikoista huomiota ja auttoi sitä, kuten edelläesitetystä näkyy, valtuuksiensa ja arvovaltansa koko mitalla. Kaikki se loi edellytykset naftateollisuuden mahtavalle kasvulle Liitossamme, kaikki se vihdoin oli määräävänä tekijänä siinäkin, että ensimmäisen viisivuotissuunnitelman naftateollisuutemme täytti kahdessa ja puolessa vuodessa.

Toisena suuntana työssäni, jossa sain alinomaa apua ja kannatusta V. I. Leniniltä, oli polttoliuksen ja sapropeelin tuotanto. Tämän alan syntyminen liittyy myös Leninin nimeen.

Kesällä 1918 ryhmä pietarilaisia insinöörejä B. V. Zvanzigerin johdolla sai Vladimir Iljitšin kiinnostumaan niin sanottuun Kukersin polttoliuskeeseen eli kukersiittiin ja yleensä polttoliuskeprobleemaan, jonka onnistuneella ratkaisulla saatettiin jonkin verran lieventää silloin vallinnutta polttoainepulaa ja panna alulle uusi teollisuuden haara, joka käyttäisi polttoliuskeita kemiallisena raaka-aineena liusketervan saantiin ja valmistaisi siitä useita sängen arvokkaita aineita. Leninin suoranaisella kannatuksella Kansankomissaarien Neuvosto myönsi tarkoitukseen siihen aikaan verrattuna melko sievoisen summan — 15 miljoonaa ruplaa.

Samana kesänä 1918 ehdotin Päänaftakomitealle, että se lähettäisi erikoisen retkikunnan tutkimaan Volganvarren polttoliuskeita Undoryn kylän lähetyville, joka sijaitsee 25—30 kilometrin päässä jokea ylöspäin Simbirskistä, nykyisestä Uljanovskista, Vladimir Iljitšin synnyinkaupungista. Retkikunta, jota johtivat geologit P. I. Butov ja M. L. Kostrikin, huolimatta erittäin vaikeista oloista (taisteluja käytiin Kasanista, rintama kulki tutkimustöiden alueen kautta) suoritti loistavasti tehtävänsä ja kuljetti Moskovaan vaunullisen polttoliusketta kokeiluja ja tutkimuksia varten.

Vuoden 1919 alussa koko polttoliuske- ja sapropeeliala yhdistettiin Pääpolttoliuskekomiteaan, joka muodostettiin Korkeimman Kansantalouselneuvoston yhteyteen. Tämän komitean tehtäväksi annettiin Sjukejevon naftaesiiintymän bitumipitoisten vuorilajien tutkiminen tarkoituksella saada niistä uuttamalla nestemäisiä bitumeja. Polttoliuskeen ja bitumipitoisten vuorilajien käyttööntämisen järjestämiseksi Volgan seudulla Undoryssa, Kašpirovkassa (Syzranin lähetyvillä) ja Sjukejevossa Pääpolttoliuskekomitea varusti suuren tutkimusretkikunnan, joka matkusti keväällä 1919 Volgalle.

Paljon myöhemmin, saman vuoden heinä—elokuussa Volgalle retkikunnan töitä tarkastamaan ja sille apua antamaan matkusti useita Pääpolttoliuskekomitean työntekijöitä yhdessä puheenjohtajansa kanssa. Sittemmin tähän ryhmään yhtyivät F. F. Syromolotov ja V. P. Nogin, jotka auttoivat paljon aivan järjestelytöiden alkuvaiheessa etenkin siten, että he pystyivät saamaan työhön mukaan paikalliset puolue- ja neuvostojärjestöt. Työ oli pantava alulle aivan tyhjällä paikalla sanan täydessä merkityksessä: ei ollut kirveitä, sahoja, kuokkia eikä työntökärriä. Täytyi matkustella pitkin Volgaa ja kerätä kokoon tuota „kalustoa”, vaikkakin alkeellista, mutta hyvin tarpeellista työntekoa varten. Jokainen meistä, niin Pääpolttoliuskekomitean työntekijät kuin meidän johtajammekin toverit Nogin ja Syromolotov vetosimme neuvotteluissa paikallisten työntekijäin kanssa Iljitšin arvoaltaan, sillä hän piti polttoliusketeollisuutta hyvin tärkeänä. Nämä

vetoamiset Leniniin auttoivat meitä paremmin kuin moninaiset valtakirjat, ja meidän onnistui panna pystyyn Undoryn polttoliuskekaivos ja aloittaa polttoliuskeen louhinta myös Syzranin lähettyvillä (Kašpirovkan kylän luona).

Volgalta palattuamme meidän onnistui F. F. Syromolotovin myötävaikutuksella, hän oli silloin Korkeimmalle Kansantalousel-neuvostolle alistetun Korkeimman vuorineuvoston puheenjohtajana, päästä Vladimir Iljitšin puheille. Olin aikaisemminkin usein nähnyt Vladimir Iljitšiä hänen puheittensa aikana, mutta se oli tapahtunut pitkän matkan päästä. Minut saivat valtaansa hänen tuliset sanansa, joita sitoi rautainen logiikka.

Kremliin Vladimir Iljitšin luo lähtiessä otimme mukaan tuotteita, joita oli saatu polttoliuskeesta ja sapropeelista silloisissa pienissä laboratorioissamme.

Toveri Fotijeva — V. I. Leninin sihteeri — pyysi, ettemme olisi kovin kauan Vladimir Iljitšin puheilla.

Vladimir Iljitš otti meidät vastaan työhuoneessaan, joka sijaitsi Kansankomissaarien Neuvoston istuntosalin takana. Sisimmässäni pelkäsini tätä tapaamista, pelkäsini omasta puolestani, että voin jossakin yhteydessä nolata itseni. En koskaan unohtanut sitä eroavaisuutta, mikä vallitsi minun, tavallisen rivityöntekijän, ja valtavat tiedot ja rautaisen tahdon omaavan suurmiehen välillä. Hän johti ihmiskunnan historiassa ennennäkemätöntä vallankumousta, sellaista vallankumousta, joka katkoo vanhan porvarillisen maailman kahleita ja luo perustoja uudelle ihmisyyhteiskunnalle. Se on oleva vapaa pääoman ikeestä ja toisen ihmisen toista ihmistä kohtaan harjoittamasta kaikenlaisesta sorrosta.

Mutta arkauden tunne ei kestänyt kauan. Näin edessäni ystävällisen, tavallisen toverin, joka osasi heti suhtautua minuun siten, että pelkoni häipyi olemattomiin. Viehätyin keskusteluun ja näin, että Iljitš kuunteli puhettani hyvin kiinnostuneena. Alussa juttelimme istuen, sitten nousimme ja jatkoimme kiihkeää keskustelua seisoltaan.

Toveri Fotijeva kävi huoneessa useita kertoja, mikä oli merkinä siitä, että oli aika lopettaa keskustelu, sillä Iljitšin odotushuoneessa oli vielä paljon väkeä. Sillä välin esittelimme Iljitšille polttoliusketervasta saatua bensimiä, paloöljyä ja sapropeelista uutettua parafiinia. Vladimir Iljitš arvioi heti kaukonäköisesti, mikä merkitys voi olla polttoliuskeella ja liejulla (sapropeelilla) maamme taloudessa, ja lupasi uudelle asialle täydellistä kannatustaan. Hyvästellessään kanssani hän oikeutti minut kääntymään välittömästi hänen puoleensa, kun sattuu syntymään tärkeitä, lykkäystä sietämättömiä asioita. Tämän hän muisti aina. En väärinkäyttänyt tätä oikeuttani, häiritsin Vladimir Iljitšiä ainoastaan erikoistapauksissa, kun en tullut toimeen ilman hänen

apuaan. Polttoliusketeollisuuden kehitystä Neuvostomaassa hän auttoi koko elämänsä ajan, aivan viime päiviinsä asti, puolustaan sitä koko arvovaltansa voimalla.

Kahdesti jouduin kääntymään V. I. Leninin puoleen pyytäen hänen apuaan Pääpolttoliuskekomitean järjestelykysymysten ratkaisussa. Ensi kerran maaliskuun lopulla 1920 valitin hänelle siitä, että Korkeimman Kansantalousneuvoston tuotantolaitosten luokittelukomiteassa on Pietarin piirin polttoliuskekaivannot arvioitu toisen luokan tuotantolaitoksiin kuuluviksi ja on ne siten syrjäytetty Pääpolttoliuskekomitean valvonnasta ja johdosta ja annettu Pietarin läänin Kansantalousneuvoston haltuun. Samassa selostuskirjelmässä¹ pyysin Iljitsiä auttamaan meitä saamaan Päävesirakennuskomitealta kaksi ruoppaajaa sapropeelin koneistettua nostoa varten Ostaškovin piirissä. Tähän kirjelmään Lenin teki merkintönsä:

„Vastattava Gubkinille: hänen perustelunsa eivät mielestäni ole uskottavia, sillä Pietarin läänin polttoliuskekomitea jää välilliseen yhteyteen Pääpolttoliuskekomitean kanssa.

Kuivatislaustehdas on rakennettava Volgalle, sillä Veimarn on kovin lähellä”.

Vastauksena toiseen pyyntöön, joka koski ruoppaajia, oli merkintö: „Pyydettävä Rykovilta”².

Käännyttyäni toistamiseen hänen puoleensa järjestelykysymyksessä oli minulla parempi onni.

Heinäkuussa 1921 Pääpolttoainehallinto ja Korkeimman Kansantalousneuvoston puhemiehistö päättivät yhdistää Pääpolttoliuskekomitean Päähiilikomiteaan jättäen edellisen vaille itsenäisyyttä. Käsittäen että se voi tuhota nuoren polttoliusketeollisuuden, päätin jättää vastalauseen päätöksen johdosta Vladimir Iljitsille. Kirjoitin hänelle vastaavan kirjeen, jonka johdosta saapui seuraava määräys:

„13 VII 1921

Fotijevalle (tai Glasserille)

Lähetäkää Bogdanoville, Smilgalle (ellei hän ole vielä matkustanut) ja Kržižanovskille ja Rykoville (Kopio Smoljaninville) seuraava [kirje puhelinsanoma] parasta kirje, mukana Gubkinin kirjeen *kopio*:

Tavatessani Gubkinin pyysin häntä tärkeitten asiain sattuessa kääntymään välittömästi puoleeni.

Kirjeessään 13.VII. hän pyytää asettamaan Työ- ja Puolustusneuvostossa kysymyksen Pääpolttoainehallinnon ja Korkeimman Kansantalousneuvoston Puhemiehistön Pääpolttoliuskekomitean

¹ Ks. „Lenin-kokoelma” XXIV, s. 88.— *Toim.*

² Sama, ss. 88—89.— *Toim.*

yhdistämistä Päähiilikomiteaan koskevan päätöksen kumoamisesta. Pyytää säilyttämään Pääpolttoliuskekomitean itsenäisyyden.

Oheisena lähetän kopion hänen kirjeestään.

Pyydän antamaan minulle mitä pikimmin lyhyen lausunnon, muutamalla rivillä.

Minusta Gubkinin perustelut tuntuvat asiallisilta.

TPN:n puheenjohtaja Lenin”¹.

Kysymys käsiteltiin uudelleen, ja Pääpolttoliuskekomitea säilytettiin Pääpolttoainehallinnon yhteydessä itsenäisenä hallintona.

Vladimir Iljitšin lähimmät työtoverit L. B. Krasin ja G. M. Kržižanovski olivat nuoren polttoliuske- ja sapropeeliteollisuuden ystäviä ja auttoivat meitä kaikin voimin.

L. B. Krasin kirjoitti Vladimir Iljitšille kirjeen, jossa osoitti sen merkityksen, mikä voi olla polttoliuskeilla Neuvostomaan taloudessa.

Vastaukseksi tähän V. I. Lenin lähetti lokakuun 16 p:nä 1922 Tasavallan korkeimpiin elimiin seuraavan kirjeen:

„KKTN:n Puhemiehistö — *toveri Bogdanoville*

Kopiot:

Valtion suunnittelukomitea — *tov. Kržižanovskille ja Pjatakoville*

Finanssiasiaain kk. — *tov. Vladimiroville*

Yleisvenäläisen TpKK:n Puhemiehistöön

KKN:n varapuheenjoht. *tov. Kameneville*

ja tov. L. B. Krasinille

Tov. Krasin lähetti minulle kirjeen, jossa tiedottaa tov. Gubkinin johtaman insinööriryhmän mitä suurimmista saavutuksista. Tämä ryhmä on alusta alkaen kehittänyt sankaruutta lähentelevällä sitkeydellä ja valtionlaitoksien osoittamalla mitättömällä avunannolla polttoliuskeen ja sapropeelin seikkaperäisen tutkimisen ja sen lisäksi on myös käytännöllisesti katsoen oppinut valmistamaan näistä kaivannaisista erilaisia hyödyllisiä tuotteita kuten iktyolia, mustaa lakkaa, erilaisia saippuuita, parafiinia, ammoniumsulfaattia jne.

Sitä silmällä pitäen, että nämä työt, toveri Krasinin vakuutelman mukaan, muodostavat vankan perustan teollisuudelle, joka kymmenen parinkymmenen vuoden kuluttua tulee antamaan Venäjälle satoja miljoonia, ehdotan että:

¹ „Lenin-kokoelma” XX, s. 231.— *Toim.*

1. Taataan viivyttämättä näiden töiden edelleen kehittämisen rahoittaminen.

2. Poistetaan nyt ja tulevaisuudessa niitä jarruttavat kaikki esteet, ja

3. Palkitaan yllämainittu insinööriyhmä Työn Punaisen Lipun kunniamerkillä ja isolla rahasummalla.

Vastaisuudessa pyydän tiedottamaan minulle kaikesta Kansankomissaarien Neuvoston asiainhoitajan toveri Gorbunovin kautta. Esteiden sattuessa pyydän viivyttämättä ilmoittamaan minulle niinkään hänen kauttaan.

KKN:n ja TPN:n puheenjohtaja V. Uljanov (Lenin)"¹.

Kaikki me silloisen Pääpolttoliuskekomitean työntekijät olimme erittäin iloisia työmme arviosta, jonka Vladimir Iljitš antoi, ja hänen huolenpitonsa meistä jää kaikkein kalleimmaksi, kaikkein pyhimmäksi muistoksi elämässämme.

Leninin nimeen liittyy vielä yksi tärkeä Neuvostovallan ja nimenomaan neuvostotieteen saavutus, nimittäin *Kurskin magneettisen anomalia-alueen* tutkiminen. Neuvostotiedemiesten tutkimukset Kurskin anomalia-alueella johtivat valtaviin rautamalmivarojen löytöön ja todistivat eittämättömän tarkasti, että nimenomaan nämä malmit olivat magneettianomalian aiheuttajina. Vanhan Venäjän tunnetut geologit sitävastoin olivat paa-sanneet, „ettei ole mitään yhteyttä mängeettianomaliolla ja keksityillä magnetiittiesiintymillä eikä edes edellisillä vulkaani-siin vuorilajeihin”. Vanha, vallankumousta edeltänyt geologia kärsi vararikon tässä kysymyksessä.

Puhtaasti teoreettisen merkityksen ohella rautamalmin löytö Kurskin magneettiselta anomalia-alueelta sai valtavan käytännöllisen merkityksen. Se rikastutti Neuvostomaata antoisalla rautamalmialueella, jonka malmivarat kohoavat jättiläismäisiin numeroihin — 200—210 miljardiin tonniin, mikä on melkein 50% koko maailman rautamalmivaroista. Tämän asian edistämiseksi, jolla jo alusta alkaen oli enemmän vastustajia kuin ystäviä, onnistuttiin ja se saatiin viedyksi kaikkien vastusten läpi vain Vladimir Iljitšin herkeämättömän avun turvin. Vastuksia oli hirveä määrä, sillä työolot olivat erittäin vaikeat. Aina puuttui jotain. Tulimme häirinneeksi tiheään Leniniä pyynnöillämme.

Koko yrityksemme näytti pieneltä, suoritimme mittasuhteilta verrattain vähäisiä, mutta silti sisältönsä puolesta tärkeitä töitä. Kaikesta huolimatta Iljitš loi yrityksellemme erikoisolot, jotka auttoivat työmme edistymistä. Hän vei Työ- ja Puolustusneuvostossa läpi päätöksen, joka rinnasti Kurskin magneettisen

¹ „ТрКК:n ja ТПКК:n tiedonantoja” № 20, tammikuun 20 piltä 1930.—
Toim.

anomalia-alueen tutkimukset ensi vuoroisen tärkeisiin valtion laitoksiin ja antoi sen työntekijöille erikoisoikeudet ja etuisuudet mobilisaation, palvelukseen kutsunnan, elintarvikkeiden hankinnan ynnä muun suhteen. Se teki mahdolliseksi puoltaa Kurskin anomalia-aluetta ja päästä määrätynlaisiin tuloksiin. Geofysikaaliset työt magnetometrian ja sittemmin myös painoanalyysin alalla kehittyivät kesällä 1921 niin pitkälle, että voitiin valita porausaukon paikka, ja poraustyöt alettiin jo kesällä 1921, mistä esitimme selostuksen Vladimir Iljitšille.

Niistä vaikeuksista, joita silloin oli työn järjestelyssä, puhuvat seuraavat tosiasiat. Groznyista porauslaitteita tuovat toverimme joutuivat jossain Rostovin lähistöllä bandiittien käsiin, ja kolme heistä ammuttiin. Toinen tapaus. Meidän rakennustarpeilamme lastatut vaunut joutuivat Tiflisiin eivätkä Štšigryin ja Kurskiin, missä töitä suoritettiin, ja ne saatiin vapautetuksi ja kuljetetuksi määräpaikkaansa suurella vaivalla. Sellaisissa oloissa ei olisi pystytty ilman Leninin apua tekemään mitään. Kamppailussa asian onnistumiseksi oli suurena apuna itsensä „anomalian” voimistuminen, mikä piti vireillä ehtymätöntä kiinnostusta porausaukon ilmiöihin sitä mukaa kuin aukko syveni. Tarkoitan poran yhä voimistuvaa magnetisoitumista porausaukon syvetessä. Alussa se veti puoleensa 1—2 kilon painoisia rautapalasia, sittemmin 161 metrin syvyydellä sen vetovoima kohosi 38 kiloon. Näistä havainnoista tiedotimme jatkuvasti Vladimir Iljitšille.

Magnetometrysten ja painoanalyyttisten tutkimusten tulokset ja erikoisesti porauksen tulokset pitivät Vladimir Iljitšissä ja useissa vastuunalaisissa tovereissa (toverit Kržižanovski, Krasin ja toiset) yllä jatkuvaa kiinnostusta Kurskin anomalia-alueen tutkimustöihin. Parhaana agitaattorina asiamme puolesta oli porausaukko; töiden tulokset porausaukolla, jotka selvisivät sitä mukaa kun se syveni, olivat koko ajan yllyttävänä kannustimena porauksen jatkamiselle. Kiinnostus työtämme kohtaan kohosi erikoisesti, kun pora sattui kiinteään vuorilajiin, joka osoittautui rautamalmipitoiseksi kvartsiittikerrostumaksi ja jota oli vaikea läväistä litsaamalla. Sen jälkeen aukossa tuli taas vastaan pehmeitä vuori!ajeja, savea, jossa tavattiin kalojen luustojätteitä, mikä saattoi meidät hyvin yrmeiksi ja antoi vastustajillemme aihetta vahingoniloon. Horjuipa sellainenkin Kurskin magneettisen anomalia-alueen ystävä jollainen oli ja jollaisena pysyy G. M. Kržižanovski. Kerran tavatessaan minut Valtion suunnittelukomiteassa hän kysäisi: „Onko totta, että sinä kalastelet siellä KMA:lla?”. Vastasin: „Kalastelen kyllä, mutta keiton särvimme sitten yhdessä”. Ei kuitenkaan tarvinnut särpiä tuota keittoa. Jonkin ajan kuluttua pora iski taas malmiin, ja sillä kertaa „vakavasti ja pitkäksi aikaa”. Iljitš oli tietoinen työmme

kaikista vaiheista, tietoinen kaikista epäröinneistä. Tarkistaakseen tiedottamamme asiat hän antoi tutkimustehtävän tov. L. K. Martensille, joka teki hänelle oman lausuntonsa. Tästä V. I. Lenin kirjoitti huhtikuun 6 p:nä 1922 G. M. Kržžanovskille seuraavaa:

„Eilen Martens sanoi minulle, että on „todistettu” (Te sanoitte „melkein”) ennennäkemättömien rautarikkauksien sijainti Kurskin läänissä.

Jos asia on siten, niin eikö *jo keväällä* ole tarpeen — 1) laittaa siellä tarvittavia kapearaidetoja?

2) saattaa lähin polttoturvesuo (tai -suot?) nostokuntoon sähköaseman rakentamiseksi?..

Tätä asiaa on hoidettava *erittäin* voimaperäisesti. Pelkään kovin, että ilman kolminkertaista tarkastusta tämä asia lamaantuu”¹.

Niin kauan kuin Iljitš oli kiinnostunut ja seurasi tätä asiaa, se kulki tavallisen nopeasti eteenpäin. Huhtikuussa 1923 saatiin porausaukosta ensimmäiset rautamalmipitoiset kvartsiittinäytteet. Vladimir Iljitš oli silloin vaikeasti sairaana eikä voinut iloita kanssamme menestyksen johdosta, joista olimme kokonaisuudessaan kiittollisuuden velassa hänelle, hänen uupumattomalle kannatukselleen, jota hän osoitti asiallemme. Voidaan sanoa, että olimme silloin päivän sankareita. Kurskin magneettisen anomalia-alueen erikoinen tutkimuskomissio palkittiin Työn Punaisen Lipun kunniamerkillä, ja vuoden 1923 Maatalousnäytelyssä Kurskin magneettisen anomalia-alueen geologisista tutkimuksista annettiin valtakunnan korkein palkinto. Mutta korkea mieliala ja innostus ei kestänyt kauan. Into kohta laski, ja eri puolilta alkoi kuulua kuisketta ja „huhuja”. Ruvettiin parhaamaan saatuja tuloksia: „Tuoko nyt on malmia — se on yksinkertaisesti rautapitoista kvartsiittia, joka sisältää 30—35% rautaa ja loput kvartssia. Tuollaista törkyä on Krivoi Rogin hylkykivikasoissa kuinka paljon tahansa maan pinnalla. Se ei ole malmia, vaan silmänlumetta; ei malmia vaan ainoastaan anomaliaa”. Siten ilveilivät vaikean työmme tuloksille kaikenlaiset piikittelijät. Tämän parjauskampanjan järjesti ulkolaisen pääoman asiamiehistö kostoksi siitä, ettei sen onnistunut saada toimilupaa tuolle työlle, jota tavoittelivat kaikenkarvaiset Steinit apureineen. Tuo liukas petkuttajakopla yritti alussa tyrkyttää Neuvostohallitukselle hyvinkin sievoisesta summasta jollain kummallisella tavalla hankkimansa prof. Leistin aineistot. Vastaukseksi tuohon ehdotukseen järjestettiin Kurskin magneettisen anomalia-alueen tutkimustyöt omin voimin ja neuvostolaisilla varoilla. Kärsittyään tappion Leistin aineistojen myynnissä tuo kopla yritti saada

¹ V. I. Lenin, Teokset, 35. osa, s. 472.— Toim.

toimiluvan ja alkoi kehittää agitaatiota meidän töitämme vastaan. Sillä kertaa tov. Krasin esitti myönteisen mielipiteen toimiluvan antamisesta saksalaisille tutkimustöiden ja niitä seuraaviin Kurskin anomalia-alueen kaivostöiden suorittamiseen. Hän oli sillä näkökannalla, että omin voimin emme kuitenkaan pysty kehittämään tätä asiaa. Hän yritti saada myös Vladimir Iljitšin vakuuttamaan siitä.

Oli hetki, jolloin Kurskin anomalia-alue oli aivan toimiluvulle luovuttamisen partaalla. Muistan hyvin, että oli jo tehty vastaava sopimusluonnoskin. Muistan kuinka P. A. Krasikovin kanssa tarkastimme tuota sopimusta pykälä pykälältä. Työ- ja Puolustusneuvosto oli muodostanut jo erikoisen komissionkin, johon kuului puheenjohtajana Lenin ja jäsenenä Rykov, Krasikov ja minä. Tässä komissiossa muun muassa huomautin, että me neuvostotiedemiehet olimme puolessatoista kahdessa vuodessa kehittäneet hyvin pitkälle Kurskin magneettisen anomalian tutkimuksia ja että oli suorastaan väärin anastaa mahdollisuus viedä tutkimukset loppuun ja juuri siinä vaiheessa, kun olimme hyvin lähellä todellisten anomaliasyiden määrittelyä. Kun nuo syyt saadaan lopullisesti määriteltä ja saadaan todistettua, että syynä ovat magneettiset rautamalmit, voidaan ottaa esille kysymys KMA:n rautamalmin louhinnan suorittamisesta toimiluvalla. Silloin edes tiedämme, mitä luovutamme ja mitä voimme pyytää korvaukseksi. Kun taas luovuttaminen ilman tuon ilmiön aiheuttavien syiden löytämistä on hyvin arvoituksellista, sama kuin myydä, kuten sanoin, sika säkissä. Tämä näkökanta sai Vladimir Iljitšin täyden kannatuksen: hän päätti, että pitää todellakin lykätä toimiluvan antamista ja antaa neuvostotiedemiehille mahdollisuus viedä tutkimustyöt loppuun ja vasta niistä saatujen tulosten nojalla palata toimilupakysymyksen käsittelyyn uudelleen. Neuvottelut Kurskin anomalia-alueen luovuttamisesta toimiluvulle keskeytettiin.

Toisen epäonnistumisen vaikutuksesta raivostuneet berliiniläiset affäärimiehet päästivät huhun, että muka venäläisten tiedemiesten käskystä porattu aukko Kurskin anomalian tutkimiseksi magneettimaksimissa olisi voitu yhtä hyvällä menestyksellä porata Berliinissä Unter den Lindenillä. Näiden affäärimiesten agentit käyttivät kaikin mahdollisin tavoin hyväkseen huhuja ja yrittivät herättää epäluottamusta työtämme kohtaan. Mutta silloin meitä auttoi porausaukko itse. Kuten jo ylempänä mainitsin siinä alkoi tapahtua sellaisia ilmiöitä, jotka pakottivat joksikin aikaa KMA:n viholliset vaikenemaan.

Sairaana ollessaankin Vladimir Iljitš oli kiinnostunut töitämme KMA:lla. Kesällä 1923 olin tutkimuspaikoilla Štšigryn lähellä. Štšigryssä oli silloin parhaillaan menossa koulutyöntekijäin edustajakokous. Pidin siinä selostuksen Kurskin anomaliaa

koskevista töistä, ja puheessani mainitsin Iljitšin erikoisesta osuudesta, joka hänellä oli tuon alueen valtaviin rikkauksien löytämisessä. Opettajat pyysivät uskollisuutensa ja rakkautensa erikoisena ilmauksena sairastavaa kallista johtajaamme kohtaan viemään hänelle koko edustajakokouksen valokuvan. Piiristä toin mukani albumin, joka sisälsi valokuvia KMA:n tutkimusten tärkeimmistä toimista. Nadežda Konstantinovna Krupskajan pyynnöstä annoin hänelle koko tuon aineiston. Hän aikoi näyttää sen Iljitšille.

Kurskin magneettista anomalia-aluetta ei onnistuttu hautaamaan sen vihollisten kaikista yrityksistä huolimatta, sillä sen ystävänä ja puoltajana oli suuri Lenin.

